

Statsminister
Fredrik Reinfeldt
Statsrådsberedningen
103 33 Stockholm

Stockholm 2014-07-03

Begäran om tillsättande av en statlig utredning om stärkt medborgarskydd i välfärdstjänsterna

Bakgrund

Den svenska konsumenträttsliga lagstiftningen är väl utvecklad och har på det hela taget fungerat väl. Grunden för den lagstiftningen är att konsumenten ofta kan befinna sig i en utsatt situation och att en stärkt rättslig ställning därför är motiverad. Regleringarna är också i allmänhet väl anpassade till marknadsekonomens funktionssätt. Inom välfärdstjänsterna finns emellertid inte motsvarande skydd. Enligt Svenskt Näringsliv bedömning finns det skäl att stärka medborgarskyddet i välfärdstjänsterna.

Medborgarskyddet inom välfärdstjänsterna är i allmänhet svagt utvecklat. Detta är enligt Svenskt Näringsliv en otillfredsställande situation, då konsekvenserna för den enskilde av otillräcklig kvalitet kan bli särskilt allvariga. Mottagarna av välfärdstjänster, ofta barn, äldre och sjuka individer, har också ofta begränsade möjligheter att göra sina röster hörda. Ett väl avvägt och effektivt medborgarskydd kommer enligt Svenskt Näringsliv att höja kvaliteten i välfärdstjänsterna. Svenskt Näringsliv vill betona att det är angeläget att ett stärkt medborgarskydd inte sammantaget och på sikt får till konsekvens kostnadsökningar inom vård, skola och omsorg. Därför bör ett skydd omfatta väl definierade situationer där brister riskerar att uppkomma. Skyddet bör också utformas så att utförarna arbetar förebyggande. Detta leder till högre kvalitet och effektivare vård, omsorg och utbildning med lägre kostnader som följd. Vid ekonomisk kompensation till brukarna för identifierade bristsituationer inom vård och omsorg, bör storleken på kompensation i förväg fastställas av staten och vara lika för alla individer, för att undvika komplicerade bedömningar om vilken kompensation som bör utgå i de enskilda fallen.

Ett stärkt medborgarskydd skulle medföra ökade krav på, och ökade skyldigheter för, utförarna av välfärdstjänster. Brister förekommer hos såväl privata som offentliga utförare, och ett stärkt skydd bör omfatta såväl privat som offentligt driven verksamhet. Svenskt Näringsliv har identifierat några områden där behovet av ett stärkt medborgarskydd gör sig särskilt gällande.

Stärkt elevskydd vid skolnedläggningar

Svenskt Näringsliv vill särskilt peka på betydelsen av ett stärkt elevskydd vid nedläggning av skolor, oavsett om det är fråga om nedläggning till följd av konkurs eller planerad nedläggning. Det är av stor betydelse för eleven att denne får möjlighet att fullfölja vald utbildningsinriktning. En utbildning är en investering och att tvingas göra omval kan ofta innebära en fördröjning av gymnasietiden med senare inträde i arbetslivet som följd samt även risker för försämrad studiemotivation hos individerna.

Det är inte minst angeläget med ett stärkt skydd vid friskolekonkurser. I skollagen finns stadgat en rätt för eleven att hos huvudmannen, offentlig eller fristående, fullfölja sin gymnasieutbildning på det påbörjade programmet eller den valda inriktningen. Om en fristående huvudman går i konkurs finns dock för närvarande inget särskilt skydd för eleven i en sådan situation. Det är därför angeläget att ett sådant skydd kommer till stånd. Skyddet bör bestå av två delar, dels en obligatorisk samrådsskyldighet för den fristående huvudman som står inför en skolkonkurs i syfte att tillse att eleverna ska kunna fortsätta vald utbildningsinriktning på annan skola. Den andra delen av skyddet gäller för den händelse vald utbildningsinriktning inte kan tillgodoses inom elevens närområde. Denna situation torde inträffa endast i begränsad omfattning och då på yrkesinriktade program. Eleven måste då kunna fullfölja sin utbildning på annan ort. De merkostnader som uppkommer för eleven i sådant fall bör inte finansieras av eleven själv. Svenskt Näringsliv har skissat på ett garantisystem för denna situation, som finansieras av de fristående huvudmännen. Skissen redogörs för i en rapport som bifogas denna skrivelse.

Också inom grundskolan bör det finnas en skyldighet för den fristående huvudmannen som står inför en konkurs att samråda. Samråden bör av konkurrensneutralitetsskäl göras med en oberoende part.

Även vid planerad nedläggning förekommer det att huvudmannen – kommunen eller den fristående huvudmannen - inte i tillräcklig utsträckning ordnar så att eleverna har möjlighet att fullfölja sin utbildningsinriktning, här kan lagen behövas stärkas

Det finns även skäl till att se över och stärka lagstiftningen när det gäller elever i behov av särskilt stöd.

Stärkt makt till patienter och brukare inom vård respektive äldreomsorg och sanktioner i vissa fall

Inom sjukvårdsområdet har en central utgångspunkt för Svenskt Näringslivs förslag om stärkt medborgarskydd varit Patientmaktutredningens delbetänkande om ny patientlag (SOU 2013:2) och den proposition (2013/14:106), baserad på utredningen, som nyligen bifallits av riksdagen. Svenskt Näringsliv anser dock att en brist i utredningen är att det inte föreslås sanktioner om vårdgivare inte följer lagen. Det är dock Svenskt Näringslivs uppfattning att sanktioner som införs ska avse ett begränsat antal i förväg väl definierade situationer och utformas som kompensation till patienten i form av schabloniserade belopp. Samma vägledande principer bör gälla inom äldreomsorgen.

Statlig utredning angelägen

En statlig utredning, som har till syfte att utreda stärkt medborgarskydd i välfärdstjänsterna är angelägen, och bör enligt Svenskt Näringsliv tillsättas skyndsamt.

Svenskt Näringsliv har identifierat följande konkreta situationer som angelägna att överväga för ett stärkt medborgarskydd.

Skolan

- Att ändra Skollagen genom att tydliggöra huvudmannens ansvar för att eleven ska kunna fullgöra sin utbildning vid en planerad nedläggning av en skola.

- Att inrätta en lagstadgad samrådskyldighet för fristående huvudmän att inför en konkurs samråda med en från kommunen oberoende part.
- Att genom lagreglering ställa krav på garanti från de fristående huvudmän som driver gymnasium med yrkesinriktning. Garantin ska möjliggöra för eleven att vid händelse av konkurs fullfölja sin utbildning på annan ort. Detta genom att kompensera för de merkostnader som boende på annan ort och/eller fördyrade reskostnader medför.
- Att en informationsskyldighet inrättas för huvudmannen i skolan att informera elever och vårdnadshavare om deras rättigheter avseende särskilt stöd.
- Att lagen ändras så att det klart framgår att alla elever vid alla skolor (såväl kommunala som fristående) har rätt till de extra medel som behövs för att finansiera stödåtgärder efter dokumenterat behov.

Sjukvården och äldreomsorgen

- Att i vissa angelägna situationer lagstifta om ersättningsskyldighet för vårdgivaren och rätt till ekonomisk kompensation för patienten
 - vid inställda operationer och behandlingar om det inte beror på patienten,
 - om patienten nekas en fast vårdkontakt fast denne begärt det,
 - vid utebliven information om rätt till en ny medicinsk bedömning vid livshotande sjukdomar,
 - när en patient nekas remiss till vårdgivare i annat landsting (här bör landstinget stå för kompensationen).
- Att inrätta lagkrav på upprättade av genomförandeplaner inom äldreomsorgen samt att lagstifta om ersättningsskyldighet för omsorgsgivaren och rätt till kompensation för brukaren om en genomförandeplan inte upprättas eller verkställs.

FÖRENINGEN SVENSKT NÄRINGS LIV

Annika Lundius

Anders Morin

Bifogas: Svenskt Näringslivs rapport (2014) "Stärk kvaliteten i välfärdstjänsterna".

För kännedom:

Utbildningsminister
Jan Björklund
Utbildningsdepartementet
103 33 Stockholm

Socialminister
Göran Hägglund
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Barn- och äldreminister
Maria Larsson
Socialdepartementet
103 33 Stockholm

Konsumentminister
Birgitta Ohlsson
Statsrådsberedningen
103 33 Stockholm